

Основні принципи адміністративно-правових засад водного транспорту

Водний транспорт є стратегічно важливою складовою транспортної системи України, що забезпечує інтеграцію держави у світовий економічний простір та сприяє розвитку зовнішньої торгівлі. Його функціонування базується на чітко визначених адміністративно-правових засадах, які регулюють діяльність морських портів, судноплавства та внутрішніх водних шляхів. Водночас важливу роль відіграють принципи, що визначають зміст і спрямованість публічного адміністрування від забезпечення безпеки судноплавства до розвитку інфраструктури та інвестиційної привабливості. Ефективне правове забезпечення водного транспорту потребує узгодження державних і приватних інтересів, прозорості управлінських рішень та підзвітності адміністративних органів. У межах такої системи принципи виступають засобом гармонізації правових норм, стабілізації господарських процесів та запобігання зловживанням владними повноваженнями.

С. Андрущенко зазначає, що правовий режим суден у морських портах України має адміністративно-правову природу, оскільки встановлює порядок взаємодії держави, юридичних і фізичних осіб у межах портової діяльності. Зазначається, що такий режим належить до кола «позитивних» регуляторів, спрямованих на щоденне врегулювання суспільних відносин і забезпечення безпеки державних, суспільних та індивідуальних інтересів. Підкреслено, що основою цього режиму є правила, які поєднують внутрішньодержавні вимоги з положеннями міжнародних угод, зокрема Конвенції ООН з морського права 1982 року та Женевських конвенцій 1958 року. Зазначено, що ці міжнародні акти визначають межі адміністративного впливу держави на морські території, встановлюють стандарти правового регулювання та забезпечують формування багатонаціонального адміністративного права. Наголошується на особливостях розмежування понять «відкритий» і «закритий» порт, обґрунтовується потреба вдосконалення законодавства України щодо процедур їх відкриття й закриття. Підкреслено значення державного контролю, імперативності управлінських рішень, застосування обмежувальних заходів та принципу підзвітності органів публічної адміністрації. Окремо звернуто увагу на сучасні інновації щодо скорочення часу оформлення суден, цифровізації процесів та зменшення корупційних ризиків у діяльності портів [1].

І. Биков проаналізував адміністративно-правові засади розвитку морських перевезень вантажів в Україні, визначивши їх публічно-правову природу та вплив на формування державної політики у сфері морського транспорту. Підкреслюється, що правове регулювання морських перевезень має полігалузевий характер і включає елементи цивільного, земельного, трудового, адміністративного та кримінального права. Вказано, що

ефективність ринку морських перевезень залежить від виваженої державної політики, побудови дієвих нормативно-правових механізмів реалізації управлінських рішень і узгодження національного законодавства з європейськими стандартами. Серед ключових принципів, відображених у змісті статті, можна виокремити принцип публічності через надання транспортних послуг та регулювання відносин між органами влади і суб'єктами господарювання, принцип відповідальності через визначення порядку притягнення до адміністративної відповідальності за порушення безпеки перевезень, а також принцип ефективності як умову розвитку ринку морських перевезень і його інтеграції до європейського простору. Також зазначено про необхідність розвитку інфраструктури морегосподарського комплексу як складової публічного адміністрування [2].

Принципи адміністративно-правових засад у сфері внутрішнього водного транспорту, визначені Законом України «Про внутрішній водний транспорт», відображають системність і публічно-правовий характер регулювання галузі. Основою є баланс інтересів держави, інвесторів, місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання та споживачів послуг, що забезпечує справедливий розподіл відповідальності у сфері судноплавства. Принцип рівності суб'єктів господарювання гарантує створення конкурентного середовища на ринку водних перевезень, а розмежування адміністративних, господарських і контрольних функцій спрямоване на запобігання зловживанням владними повноваженнями. Важливим є збереження у державній власності стратегічних об'єктів інфраструктури та пріоритет інвестування у розвиток транспортної системи, що формує стійку економічну базу галузі. Особливу увагу приділено принципу безпеки судноплавства, який охоплює охорону життя, здоров'я людей і довкілля, а також принципу гармонізації з міжнародним та європейським правом, що забезпечує уніфікацію українського законодавства із світовими стандартами. Сукупність цих принципів становить нормативну основу ефективного публічного адміністрування у сфері водного транспорту, спрямовану на сталий розвиток і підвищення якості транспортних послуг [3].

Принципи адміністративно-правових засад діяльності морських портів, закріплені у Законі України «Про морські порти України», визначають основні орієнтири публічного адміністрування у сфері морського транспорту. Центральне місце посідає принцип поєднання інтересів держави та суб'єктів господарювання, що забезпечує узгодження публічних і приватних потреб у межах портової інфраструктури. Важливим є принцип збереження єдиних майнових комплексів морських портів, які можуть поєднувати державну, комунальну та приватну власність задля ефективного управління. Принцип конкуренції гарантує рівний доступ усіх учасників ринку до портових послуг і недопущення дискримінації у господарській діяльності. Принцип розмежування адміністративних і господарських функцій спрямований на запобігання конфлікту інтересів між контролюючими органами та операторами портів. Окрему роль відіграє принцип забезпечення безпеки мореплавства, який охоплює нагляд, контроль і технічне утримання портових

споруд. Принцип цільового використання портових зборів передбачає спрямування коштів виключно на розвиток інфраструктури та безпеку портів. У сукупності ці засади формують нормативну основу ефективного адміністративно-правового регулювання морських портів як стратегічних об'єктів транспортної системи України [4].

Отже, принципи адміністративно-правових засад водного транспорту України становлять цілісну систему, спрямовану на забезпечення ефективного публічного адміністрування та безпечного функціонування морських і річкових перевезень. Їх основу формують принципи публічності та підзвітності, які визначають прозорість діяльності органів управління та рівність учасників транспортних відносин. Принцип балансу інтересів держави, бізнесу й споживачів гарантує узгодження економічних і соціальних потреб у сфері судноплавства. Принцип розмежування адміністративних, господарських і контрольних функцій забезпечує законність управлінських рішень і запобігає зловживанням владними повноваженнями. Принцип безпеки судноплавства охоплює вимоги щодо захисту життя, довкілля та належного технічного стану інфраструктури. Важливим є принцип гармонізації з міжнародними стандартами, який сприяє інтеграції українського водного транспорту в європейський та світовий транспортний простір. Завершальним є принцип ефективності та цільового використання ресурсів, що забезпечує сталий розвиток водного транспорту як стратегічного сектора економіки держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Andrushchenko S. V. (2020) Regime for Ships in the Maritime Ports of Ukraine: Current State of ,Legal Regulation, Tendencies and Innovations. *European Political and Law Discourse*. Vol. 7, Issue 6. P. 109–114. ISSN 2336-5439 (Print); 2336-5447 (Online). DOI: 10.46340/eppd.2020.7.6.12
2. Биков І. О. Адміністративно-правові засади розвитку морських перевезень вантажів в Україні. *Юридичний бюлетень*. Вип. 16. 2020. С. 132–136. УДК 351.813.2(477). DOI: <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2020.16.18>
3. Про внутрішній водний транспорт : Закон України від 03 грудня 2020 № 1054-IX // *База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України*. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1054-20>
4. Про морські порти України : Закон України від 17 травня 2012 № 4709-VI // *База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України*. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4709-17>